

METAFIZIČKA OSNOVA MOLITVE

BIPOLARNOST KOZMOSA

Nije li bipolarnost kozmosa srčika kozmičke stvarnosti? Čini se, da jest. To sudaranje s otkrivenom ili sakrivenom protivnošću. Ta napetost, nutarnja i vanjska, koja vitla stvorenjem i željeznom ga kočnicom u hipu zauzdava. Te struje najoprečnijih nagnuća, koje buče naokolo kao rieke samih paradoksa i svojim surovim suprotnostima razbijaju prividni sklad svemira. To stenjanje i napinjanje, koje žudi za vlastitom afirmacijom na račun mnogih zgaženih vrednota. Taj nemir i razuzdanost elemenata, to krvavo i stravično izmicanje ništavilu i propadanje u nj. Taj zamračeni i ludi kaos. Ta paklena vulkanizacija svake obstojnosti. Ta podrovanost i neumitna krhkost svega, što traje — to je jedna strana osnove kozmičkoga bivstva i zbivanja.

Bipolarnost je kozmosa najveća zagonetka. Ali bipolarnost je kozmosa i rješenje najvećih zagonetaka. U tom čudnom razcjepu, gdje s jedne strane vlada red, pozitivnost, oblik, svršnost, neki snažni plus — a s druge strane zieva ponor nereda, amorfnosti, negacije, ništavila i očajnoga minusa, u tom procjepu svako obstojanje dobiva smisao. Ono bude osvietljeno. Ono bude i zasjenjeno. Ono zasja razumljivo u obasjanju reda, oblika, svrhovitosti, jasnoće i pozitivnosti, što je predstavlja. Jednim svojim dielom ostaje ono ipak nužno uronjeno u tamu, u ništavilo, u »razjapljeni bezdan«, kako bi rekao Platon, u »razjapljeni bezdan« bezsmisla.

U bipolarnosti razabiremo grandioznu poviest samooga stvaranja. U toj tragičnoj podvojenosti zadržana su i zaključana oba momenta potrebna, da nešto, čega nije bilo, zaplovi prostorima obstojnosti. A ti se momenti krste poznatim imenom ništavila i P r a u z r o k a. Ničega i Svega. Onoga, što uobće nije i onoga, što je podpuno sve. Onoga, što u nemoći ništa ne može i onoga, što u svemoći može sve.

Bipolarnost je kozmosa neko balansiranje stvorova na granici između »ničega i svega« prema poznatoj rieči Pascalovoj. To je dvoboj, neprekidni dvoboj između akta, kojim se što oblikuje, i potencije, koja otvara put oblikovanju. Onoga, što se stvara, s onim, od čega se stvara. Jer osnovica stvaranja, izuzmemo li Boga, tu Prastvarnost, izmiče i gubi se u strahovitoj, upravo jezivoj praznini. To je, izuzmemo li pozitivnost — Boga, to je rušenje u nepopravljiv nihilizam, u zator, u užas, u smrt. Jedna strana bipolarnosti jest — ništavilo. To je ona strana, s koje nas hvata strah. To je vacuum, neprotumačiva praznina, koja nam želi podgristi

svaku suvereniju nadu i odvući nas na naš izvor nas samih u provaliju, u bezdanku ništetnosti.

S toga gledišta možemo i moramo baciti

TRAGIČNI POGLED NA SE

Tragični? Tragični! Upiljimo poput Platona, Augustina, Tome, Pascala, Dostojevskog izvjeđljive oči u ono najskrovitije i najkobnije središte nas samih. Promjerimo dno svoje naravi. Razpon svojih mogućnosti. Domašaj svojih sila. Uхватimo sami sebe u onom, u čemu smo po sebi najjači, najpozitivniji.

Osjećate li, kako izmičemo? Kako izmičemo sami sebi. Kao dim raztepen vjetrom. Kao voda u situ i rešetu.

Ponajprije — izpija nas misao o kratkoći života. O njegovoj nestalnosti. O zagonetnom njegovu izvoru, koji izbija iz pećine, što ne nosi našega imena. Ta misao stavljena pred »vječnu šutnju bezkrajnih prostora« (Pascal) tjera čovjeka u čudnu drhtavicu.

Spoznaja: Po sebi nisam ništa. Sam ne mogu ništa. Nisam se sam digao nad pučinu savršene biede. Nisam ja sam po sebi progledao nad okolicom, kojom se krećem. Niti sam sâm navio kazaljke na satu života. Niti sam sâm udesio kažipute na njegovim razkršćima. Ta, eto, spoznaja ima pravo na velik dio, na sudbonosan postotak naše pažnje. Tu udara temelje prava čovjekova veličina. Veličina silna u tom, što spoznajemo svoju biedu.

Razmatranje bilo o čemu, što možemo bez ikakve uvrede i nepravde sebi prisvajati, rađa nam u duši i bol i sumnju.

Bol radi siromaštine nastanjene u nama. Bieda se razrasla u svemu, što zovemo svojim, kao bezkrajna podloga svega zbivanja u nama i oko nas. Samo biće okršteno našim imenom, osvješćeno našom spoznajom, primljeno je u svemirskoj obitelji stvorova kao dar Nećije plodne ljubavi. Ali ono nije od nas.

Sumnja nas ovija zbog naših sposobnosti, bolje rečeno, zbog naših nesposobnosti. Jer se sve naše sile ukazuju osakaćene u svakom pogledu, natrunjene materijalnom težinom, skućene u svim smjerovima. One stoje pred očima duha kao znak degradacije, o kojoj uzdišu mnoge duše govoreći poput Lamartinea, da je čovjek »pali Bog, koji se sjeća nebesa«.

Na stranu s poezijom! Nije čovjek neutralni anđeo iz prve bitke Luciferove s Bogom. Nije! Čovjek je oduhovljeno blato ili zablaceni duh. On je brid između pokrajine pustoga, neosjetljivoga gliba, mrtve, bezćutne materije — i pokrajine živoga ognja, svietla, duha — gdje je sve misao, smisao, najnutarnije djelovanje spoznajom i ljubavlju. Čovjek je izrastao iz materijalne bezobličnosti pomoću duha, u kome je sve prilično jasna i duboka prozračnost, svijest i razumljivost. Žarka sila samokretnje, osjetnosti i samosvijesti organizirala je pod jednim savršeno mudrim vidikom tvar, po sebi ništa — nebiće — i digla je u službu viših principa, pod svietlom stigmom života.

To je čovjek. Život »kao u podmornici, nad kojom su se sklopili valovi« (Mravak), pod silnim naslagama biede, s duševnim otvorom i pogledom na svietlu i prostranu pučinu razumnosti. Zastvoren je u krug svoje ograničenosti, a ipak odražava u očima svemir, u nutrini Stvoritelja.

Odatle, iz tog zanimljivog položaja, punoga kuknjave i tuđe, moguće je prekoračiti granice kontingentnosti i dohvatiti duševnim snagama samoga Boga. Prije svega — okriepiti se utješnim pogledom na Njega.

UTJEŠNI POGLED NA BOGA

Izvire iz onoga, što je u nama više. Iz duha. Iz duše. Iz razuma. Iz nutarnjeg pogona, koji tjera svaku akciju, svaki zamah naše slobode i nužde. Taj čudni i stalno prisutni pokretač naših dubina vodi nas posve sigurno u luku Božanstva. On se, rekli bismo s prizvukom paradoksa, upliće kao »nepoželjan gost« i u one odluke, gdje se mi smatramo slobodnima i suverenima. Gdje mislimo izbjeći svakom nadzoru i svakom pritisku.

Taj pogon, taj hajkač, pred kojim bježimo i pribjegavamo, baš kako on hoće, u naručje svoga Stvoritelja, zove se težnja za bezkrajnom srećom. Dok po jednoj strani mnogi ljudi izbjegavaju rieč težnja za Bogom, po drugoj strani, vođeni zanimljivim nutarnjim teženjem, hvataju mrvice sa stola Božanske gozbe. Zauzavljaju se na putu i okreću se k ogledalcima Božjega Lika, k stvorovima, odvrnuvši lice od samoga bezkrajnoga Veličanstva.

To znači, da smo mi u stvari, htjeli ili ne htjeli, stavljeni pred problem Božanstva. I to ne samo uz put, nuzgred i djelomično. Nel Mi smo usmjereni na Boga kao magnetska igla na svoj pol. Časovita nas trešnja i odolji urnebesni života mogu ovda onda skrenuti na drugu stranu. Ali težnja, srasla s naravi, ne potiskuje se od šale. Ona je gladni i nezasitni imperativ, strahovito neumolan zahtjev i jauk za srećom.

Nije li?

Sviest, da je tome tako, slieva u dušu slapove, jake i šumne slapove utjehe. Iz kruga ograničenosti preneseni smo u krajeve neograničena Bitka. I sve, što je uzmanjkalo očima spoznaje u nama i u svim stvorenjima oko nas, otkrili smo u savršenom, neizmjernom, neograničenom, nepromjenljivom i vječnom Biću. U toj se svietloj i nepomičnoj točki smiruju sve težnje. Jer u njoj sve nalaze svoj podpun odgovor.

Pogled na Boga utješan je barem s dva razloga.

U Bogu nalazi zadovoljenje naša spoznajna moć. Za sada ona odpočiva zadovoljna i tek sretno nestrpljiva u krilu vjere. To je sladka istina. Vjera daje spoznaji krila za najnedosežnije visine transcendentnoga. Sve je to, prema klasičnom uzkliku Pavlovu, otkriće po Duhu Božjemu. »Jer Duh sve izpituje i dubine Božje« (I. Kor. 2, 10). Tako se spoznaja po vjeri širi. U njoj se

nižu sve novi i novi vrhovi, ogriyani Duhom Istine. Na naravne osjete i razumska doumljivanja vjera polaže tajne objavljenja.

U Bogu nalazi smirenje i naša voljna moć. Dok je spoznaji svrha postati na neki način sve, sve dohvatiti, sve u se upiti, u sve se uplesti, sve mrtvilo oživjeti, sve zamršenosti odgonetnuti, volja je kao navijen sat, čije se kazaljke u svom biegu kreću oko jednoga nepomičnoga čvorišta — oko dobra. Volja želi dvohvatiti i zaposjesti sve, što je razum upoznao kao prikladno i koristno po čovječju narav.

Jasno, da je u prvom redu uperena na ono Biće, koje može utazi i zasititi sve zahtjeve naravi bez uztezanja. Koje može obogatiti, i to istinski i trajno obogatiti sve opravdane težnje stvorenja. Koje može dati i davati od svoje punine po volji, a da se samo nimalo ne smanji, ne osiromaši, ne iztroši. A to je Božansko Biće.

U Bogu, dakle, i naša volja nalazi puno opravdanje svoje prirodene nesmirenosti. Nezadovoljstvo, što se rađa pri uživanju bilo čega stvorenoga, ruši kao novi i sve opasniji ekrazit iluzije o savršenstvu stvorenja, i sveudilj razotkriva nova nebesa još uvijek nezaposjednuta i neizkorišćena.

A sedmera su nebesa stan Presvetoga Boga.

Taj pogled na Boga ima i svoje naličje. A na tom je naličju uhvaćena i snimljena sva naša bieda. Naša razlomljena podvojenost. Naša očita i skrivena molba za pomoć. Naša bol u zagrcanom i izgrcanom plaču.

A da taj pogled na Boga doista usreći naše biće, on se mora provući kroz dogled izpravnih odnosa s Bogom, to znači, da mora proći

KROZ PRIZMU MOLITVE

Jer u molitvi naš saobraćaj s Bogom dobiva najdublji i najizpravniji smisao. Iz nje nestaje prazne i šuplje znatiželje. U njoj sveto pročišćenje žubori kao jutarnja bistrica preko izlizana kamenja (uzporedimo li svoje dnevne nevolje s kamenjem). U njoj se mi ne nadimamo želeći sami po sebi otkriti i zauzeti pokrajine sreće i punoga života.

U molitvi je sadržano naše realno stanje stvorenja. U njoj mi igramo najistinitiju ulogu — molitelja ubogara. U njoj mi, kao u neprestanom Confiteoru, izpoviedamo svoju nemoć, svoju polovičnost, svoj nagib k užasnom prolomu pod samima sobom. U molitvi se rješavamo spona nihilizma i nihilističke porazne sebičnosti. Rješavamo se kobne upiljenosti u zamamnu taštinu. U nju ulazimo s djetinjim, savršeno jasnim priznanjem, da nam je potreban pomoćnik i usavršitelj života. U njoj se krećemo slobodni pred vječno nuždnim i slobodnim Bogom, slobodni, jer smo sve struje svoje nužde skrenuli u oceane vječno nužдне slobode.

Kroz prizmu molitve svijet se ne motri svagdanjim očima. To su vidici vječnosti. Sve dobiva svoje pravo mjesto i pravi smisao. Sve biva punije i krcatije smislom. Sve se stavlja u silni dinamički pokret uzajamne pomoći, kako ćemo vidjeti. Sva se bića u premudro uređenoj hijerarhiji međusobno pomažu, kako bi u zajedničkom Tedeumu izrekla svoj pravi raison-d'être. Jer obstojanje bilo kojega stvora moralo bi biti neprekinuti himan Božjoj mudrosti i dobroti.

Molitva je sredstvo, koje nas prije svega približuje na tajanstveni način Bogu. Koja nešto od Božjega daje nama, Koja nas na neki način sjedinjuje s Bogom.

U tom slučaju molitva je doista najuspješnije sredstvo za

SRAVNJENJE POTENCIJALA REALNOSTI

Mi smo stvorovi. O tome pametno čeljade ne sumnja. A jer smo stvorovi, mi smo oni, koji mole.

A molimo, jer nam nešto ne dostaje. U kojemgod pogledu. I prema gore i prema dolje. Jer je nešto u nama polovično, trećinasto i četvrtinasto, nedovršeno i napuklo. Jer uvijek možemo nešto primiti i nikad sasvim zatrpati bezdan žudnje. Molimo, jer možemo i moramo moliti. Molimo, jer naša molitva ima razlog u nama i opravdanje u Bogu. Molimo, jer nam život bez molitve zieva u praznini bezsmisla, nalikuje na smrt i hrli k uništenju.

Molimo iz uvjerenja, da imamo veza s Božanstvom, koje nas je stvorilo. Uvjereni smo, da je to Božanstvo predobro. Da nas je diglo u svemir iz ljubavi. Da iz iste ljubavi želi dovršavati i dovršiti svoje djelo.

Molimo, jer nas i bića niža od nas nekako sile na molitvu. Razabirući razpršene nieme glasove u prirodi, čovjek pribire notu k noti, dok ne uhvati djelomične akorde i napokon čitavu konstrukciju svemirske simfonije Božanstvu.

Zbog toga, jer sve izpod čovjeka teži prema čovjeku i kao da želi, niemo po sebi, progovoriti na njegova usta, čovjek mora otvoriti svoja razumna usta i izreći svoju molitvu.

»O kako svemir žudi za čovjekom, piše Maurice Pontet D. I. u prekrasnoj knjižici »Moderni čovjek i molitva«. De pogledajte, kako je svemir udešen. Život se u njemu diže iz jednog sloja u drugi, iz carstva u carstvo. Silno se, bez prestanka, napreže, da se razprostire sve više i više. Taj život pripravlja, koliko to on već može, oslobodenje duha. Propinje se prema sve punijim i punijim uspjesima od minerala do biljke, od biljke k životinji, od životinje k čovjeku, i tu odjednom gle otkrića nepredviđena i neprotumačiva onim, što je bilo prije toga, nazvano ipak po uzpinjućoj se plimi života: Razum. Napokon se javlja duh, a s njime refleksija, misao, osiećaj, odluka i hiljadu začudno novih čina. Sva priroda, svršavajući se na tom duhovnom vrhuncu, preobrazujući se u tom svjetlu, što odozgo pada, i koje ju sada na povratku obasjava sve

do najmračnijih naslaga, sva se priroda pričinja, kao da se naginje nad nas i dovikuje nam: »Ti, koji možeš govoriti, govori! Ti, koji možeš izreći sama sebe, zahvali!« I ovaj put je krug zatvoren. Sviet, izišav od Boga stvaranjem, vraća se k Njemu dubokim štovanjem. Ljubav započinje sviet i izgrađuje ga. Ljubav ga isto tako dovršava i usavršuje« (str. 48).

Recimo slobodno i ono, što dalje kaže spomenuti Isusovac: »Bog ne stvara svjetove da blistaju, ni zemlju da se vrti, nego da na nekin način govore: da oni nama govore o tajni Božjoj, i da mi Bogu govorimo o njihovoj tajni« (str. 50).

Mi, dakle, molimo potaknuti tajnom stvorova, tajnom svoje nutrine i tajnom samoga Boga. Tajna je stvorenja u tom, da ih Bog nosi na dlanu svoje ljubavi radi nas. Tajna naše duhovnosti počiva u tom, što Bog obdariva samim sobom našu višu narav. A tajna Boga nije ništa drugo nego tajna ljubavi.

Stvorovi dobivaju svoj smisao u našoj razumnoj naravi. Oni su nalik na zvukopisne ploče, u koje je sam Bog utisnuo čarobne melodije, ali ih tek igla našega uma može opet izazvati, da zabrene i svojim skladom popune svemirski koncert.

Mi dobivamo smisao u Bogu, koji nas obogaćuje i jedino tumači.

Bog je sam u sebi puni smisao, nosilac sve pozitivnosti, koji nam se na naše molibe, zapamtimo, rado daje.

BOG SE RADO DAJE

I to s više razloga.

Kao Stvoritelj popunjuje nedostatak stvora i u njemu izgrađuje po svojim osnovama zgradu bića poput pravilnog šestokutnog zlatnog saća. Kao Stvoritelj i Uzdržavatelj On je bitno povezan s našom obstojnošću. Mi bismo bez Stvoritelja ostali »razjapljeni ponor« ništavila. Bog opet bez stvorova, premda neranjen u svom blaženstvu, ne bi bio Stvoritelj. Ne znači to, da smo ga mi, mi — užasni bezdan biede prije časa stvaranja —, da smo ga mi natjerali, neka nas uvrsti u red pozitivnosti, realnosti, obstojnosti. Nikako! On je djelo stvaranja izveo ponukan svojim vječnim Promislom i slobodnom ljubavlju.

Kad nas je jednom stvorio, više nas ne zapušta. Ne zabacuje nas. Bdi je nad nama, stara se za nas, svojom nas moću uzdržava kroz to čudesno i krhko vrijeme meteorskog prolaza svemirom. On se je stvarateljskim činom obvezao na trajno i savršeno dobrostivo surađivanje s nama. On svojom posvudašnjošću — duhovnom, premudrom i svumogućom — prati naše pomicanje na putu prema svršenoj točki obstojanja, prema njegovu vječnom krilu. On svojom svemoći daje realnu sadržinu naših imanentnih čina. On isto tako daje bitak vanjskim zbivanjima, koja nas nose, kao u kakovu oklopu stvarnosti.

Bog nam se napose rado daje kao Otac.

Stvoritelj je objektivni naziv i sasvim objektivna vrijednost: nešto iz ničega učiniti, to znači stvoriti. Da li je to učinjeno prema nekom plemenitijemu mjerilu, na vlastitu sliku i priliku i na račun svoje ljubavi, to se može kod pojma stvaranja prešutjeti.

Istina, Aristotel je već za Stvoritelja, kao za prvotnog Pokretnika, napisao, da pokreće svemir — iz ništavila u nešto, a onda dalje stazama realnosti — kao biće ljubljeno. Da. Ali on tu misli na skroz naravnu težnju, koja, kako vidjesmo, svaki učinak navraća prema uzroku. Nu mi pri tom ne mislimo odmah na posebno iztaknuti čin kristalne ljubavi, kojom slobodno stvorenje kroz plave prostore privrženosti priklanja sebe Stvoritelju, gledajući u njemu Otca.

A Bog nam se zbilja daje kao Otac. Kako to? Evo kako. On kao Stvoritelj s nama surađuje. Kao Otac on surađuje s ljubavlju. Kao Biće puno Promisla on zna za svaku našu spretnu i nespretnu, uzpješnu i neuzpješnu kretnju —, za svaki zastoj i napredak, za svaki prepad i svaku prisebnost. Kao Otac on sve uređuje tako, da pred nama izkrsnu, učinimo li i mi sve, što treba činiti, vječni vrhunci biele sreće. Bez Otčinstva Providnost bi bila ledena i nekako nalik na fatum, neumitno i grozno pravilo, na Kalvinovo bezutješno preodređenje. Ni trunka vedrine pred očima netremično upiljenima u nebo. Krvnička straža nad bićem čuvajući unapried određene propise.

Kad kažemo, da nam se Bog daje kao Otac, onda u punom i nerazbijenom smislu kažemo, da nam se rado daje. Sinovstvo nas veže s Bogom zauviek. Ono je naša legitimacija pred celim sve-mirom. Mi kao sinovi dižemo dnevno svoje oči prema neopisanim visinama svih nebesa i svuda nalazimo međaše svojih posjeda. Kao razumni stvorovi, proizašli iz blagonaklone ljubavi najrazumnijega Bića, mi spoznajemo odakle smo i zašto. Spoznajemo i vežemo sebe i njega. Mi — po sebi ništa, a po njemu ono, što jesmo — spoznajemo, da je on zbog tiesnog srodstva svoje i naše duhovne naravi sve udesio tako, da ta naša narav uzmožne navieke uživati njegovo presveto izvorno Biće.

Bog se rado daje,

da umanjí biedu, u kojoj se stvarno nalazimo;

da poveća dobro, kojim nas je od začetka sam oplodio;

da naše biće razšíri u sve smjerove pozitivnosti, da ga na neki način izravna sa samim sobom, da on, kao temeljni i pripoznati nosilac naše stvarne vrijednosti objavi kroz nas nama i drugima sjaj svoje slave i bezdane dubine nestvorene ljubavi.

Tim Božjim podavanjem samoga sebe obistinjuje se u nama čudesno proširenje bića, sretna

PROLONGATIO ENTIS

Jest. Prolongatio entis. Obruč je pukao. Razkinuo se, jer je u tjesnace našega bića navrlo samo Božanstvo. Nije se s nama pomiešalo. Nije nastala konfuzna transfuzija Božanstva u bliede žile

stvora. Bog ostaje i dalje neizmjerni Bog, nezaprļjan onim negativnim u nama. I mi ne prestajemo biti stvorovi. Još uvijek uzdišemo i uzdisat ćemo za neizmjernošću.

Pa šta se onda desilo? Šta se desilo? pitate.

Ponajprije, neka znamo, mi smo obogaćeni.

Nek nam Bog dođe samo u goste, neka bude samo dobrohotni pridošlica, spreman, da nas pouči i utješi, već je mnogo.

Ne samo to. Naša je pozitivnost po Bogu proširena na sve strane. Njim je silno porasla snaga spoznaje, lakoća i snalaženje u transcendentnom svijetu. Kad smo rekli, da je obruč prsnuo — znači to u prvom redu, da je spoznaja prevalila nasipe osjetnosti i pukih ljudskih domišljaja. Ona se slobodno razmahala uzduhom i prostorima najčistije stvarnosti — Boga samoga.

Kao što u spoznaji, tako je naše biće poraslo, neizkazano poraslo i u volji, u ljubavi.

Dok su izvan Boga sva naprezanja ljubavi grabljenje vode rešetom, prosipanje sama sebe uz vrlo slabu naplatu, u Bogu ljubav dohvaća jedini adekvatni objekt, koji ne samo zadovoljava sve njene slutnje, nego ih stalno nadmašuje i tako postaje izdanom nepresušive sreće i blaženstva.

Prolongatio entis. Uzduž i poprieko. Gore i dolje. Na van i unutra. U prostoru i vremenu. Ogleđajmo samo malko ovo dvoje posljednje.

Mi se Božjom prisutnošću u sebi bratimo sa svim stvorenjima. Što nam ostaje zaključano? I koji prostori nedohvatni? I što tuđe? Što neprijateljsko?

Mi sve motrimo u zajedničkom, svemoćnom središtu. Ondje, gdje sve ima svoj početak i svoju svrhu, odakle sve upija oblik, obstojnost i smisao. U Bogu proživljavamo blađdane plodnoga bratstva, jer nam se svemir sasvim približava i u posljednjim uzrocima otkriva svoje značenje, napose za nas.

Bog u nama — nije li to vječnost u nama? Ako je u nama vječnost, gdje su vremenske međe? Mogu li nas omesti u stalnoj i nepomičnoj težnji za neprekidnošću svi ti časoviti i prolazni fantomi, što okrutno reže na svakoga prolaznika u svemiru? Mi na izvoru svih vremena suvereno nadgledamo sva vremenska zbivanja, izkorišćujemo ih zađonetnim mirom i utkivamo u neprolaznu težnju za vječnošću. Vrieme postaje za nas ono, što u biti jest: sluga vječnosti. Ono će dobiti jednoć svoju nagradu — ostvareno produženje u tihom pljusku stalnoga mira. Dotle, dok ne osvane očekivano preobraženje, mora nas nositi, a ne smije nas tiranizirati.

Bog u nama — nije li to mir u nama? A po miru se biće spušta — u se. To je područje najvećih svetinja i najutješnijeg prisutstva, to je naše obogaćenje unutar nas samih. Jer mir obogaćuje, budući da prikuplja. To je tajna mira: proziranje dubine i prodiranje u nju. Plodno, a ne naprasno i štetno prodiranje. Posizanje u samosvjesti i prisebnosti za biserima, što ih Mudrost po-

hrani pod valovima vanjštine, duboko unutra, u spletu naših najgroznijih sila. A baš je tamo usredotočena sva narav.

Bog u nama — nije li time sve u nama?

Tko zna, što je Bog — tko zna, što je stvor (tko to barem nekako zna), taj može i sam dalje izvoditi, što znači obogaćenje i razgraničenje stvorenja u Stvoritelju, djeteta u svemoćnom Otcu.

Vrata u sviet svršnosti pojedinih stvorenja time su otvorena. Dakako, jer se svrha stvora, gledana kroz prizmu molitve, razabire iz svrhe Stvoritelja. I to sasvim jasno. Kad smo vidjeli, da stvorenje uzdiše, a Stvoritelj tješi; da stvor moli, a Stvoritelj daje; treba još samo mrvičak razgrnuti zastor, pa da nam sinu svi obasjivači na problem teleologije stvora u molitvi. A da je to veoma utješno razmatranje, nema sumnje.

TELEOLOGIJA STVORENJA U MOLITVI

Molitva je izreka naravi. To je krik podnaravi za naravlju, krik naravi za nadnaravi. Krik nepodpunog za podpunim; bolestanoga za zdravljem; krik stvorenja za Stvoriteljem.

To je prirodna molitva.

Ukoliko se ona svjestno diže za Bogom kao Bogom, pokrenuta je, znamo, već u samom početku bujicom Božje milosti. Bez milosti se ne bi javila, ne bi se nastavljala, niti bi uztrajala, niti bi sretno dovršila.

Ukoliko je molitva izrasla iz naravi, utoliko je i svrha molitve glavni eksplikat, razjašnjenje i tumač naravne svrhe stvorenja. (Govorimo o nenalichenoj i neiznakaženoj svrsi stvorova). Stvor izbjegava prazninu, koja ga prati kao zatrovana sjena, a propinje se za svim, za što nalazi mogućnosti u svojoj naravi i u svojim silama. Stvor teži za stvarnošću, a ne za varavom obmamom. Obsjena ga i varka ne zadovoljavaju, nikad ga ne zadovoljavaju, već ga izjedaju i nište.

Prema tome i svrha stvora u molitvi nosi isti pečat, u srži je sasvim ista: obistinjenje svih dobrih naravnih nađnuća, upodpunjenje bitka.

S molitve, kao s raskrstnice, teku putovi u dva pravca. U zbilji je to jedan jedini put: put k upodpunjenju. A ti se putovi pružaju prema Božjem Nadbitku i prema nutarnjoj punini. Jasno, time je otvoren siguran prolaz u sveobuhvatnu realnost.

PUT K NADBITKU

Sertillanges je sasvim zgodno zdrobio lažni Pascalov strah pred realnošću. Kako? Zaniekavši težnju k praznini. Zaoštreno, odrješito i kratko kaže, da »ništa ne teži prema praznini«.

Tu je zamjernom stilistikom lakonski izrečen smjer svake bivstvene težnje: pozitivnost bića.

Što je ta tendencija i to okomito stremljenje silnije, što više neke realnosti biće usiše u se, što usebnije i intimnije ta težnja ključa i probija iz pojedinih stvorenja, što duhovniji, življi i jači

princip, koji ju iz sebe izžaruje, što imanentnije i tako punije struji, to pozitivniju, veću i jasniju stvarnost izvan sebe i traži i nalazi.

Neživo stvorenje nema druge bliže svrhe, nego da u zamašnom spletu mrtve prirode posluži živim bićima. Bilo izravno bilo neizravno. To je, kako rekosmo, niema molitva, razasuta neosjetnom naravi; razdrobljena i utopljena u nepokretnu masu. Nad njom otvara svoja sjetila, svoje ledene oči živi stvor bez razumne duše. U tim se hladnim zjenicama oslikava sav sviet izvana, ali svietlo-pisno — šutke. Nerazumna fotografija nieme prošnje. Nad bezglasnu i nerazumnu narav, kao u nebesa nad pustinjom, diže napokon čovjek svoj razumni pogled i svoj svjestni krik. Svoj strašni duhovni krik. U njem izriče spoznaju, da je on granična ograničena vrijednost. Svjestan si je svoga položaja u hijerarhiji stvorova, u »ljestvici stvaranja« (Claudel).

Čovjek baš u molitvi, pred svjetlim Božjim Veličanstvom, upoznaje sve svoje putove produžene u blistavoj vertikali prema Nadbitku.

Izpod njega je slabije ili jače uređena materija, iz koje se i sam diže, nalik na neke Rodinove statue, jedva privedene k početnom obliku iz neuređene mase, koja je u nepravilnim krpama obliepila buduće forme.

Odatle sav zamah prema domeni duha. »Mi smo, piše Sertilanges u *La Prière* (p. 284), mi smo utopljeni u stvari, i punina, prema kojoj težimo, jest duh.«

Druga je težnja uzporedo usmjerena obzirom na vremensko obistinjenje bića. »U trajanju, što nas glode mrvu po mrvu mi želimo biće bez manjka; u smrti, mogao bih reći, tražimo život,« nastavlja slavni Dominikanac.

Duh je zona punoga bića. Zato mi težimo za duhom, čim težimo za puninom bića. Duh je sretno zahvaćanje, proširenje na čitave svjetove. Dok je tvar prema klasičnom zapažanju P. Roussetota nešto, gdje je jedno savršeno nepristupačno drugomu, duh je ono, što može postati nešto drugo, ostajući to, što jest (*L'Intellectualisme de St. Thomas*, 45.) Savršeniji duh ne samo da savršenije obuhvaća realnosti oko sebe, nego ih nosi pohranjene u sebi, u svojoj prebogatoj izgradnji. Najsavršeniji duh, od koga potječe svako svietlo i svaka istina, po svojoj naravi je Nadbiće. To je Sve. To je Punina. To je *Omnia in omnibus* — prema Pavlu.

K tome Nadbitku, k toj riznici, odakle ćemo namiriti sve svoje potrebe ne otkrivši joj dna, k toj stvarnosti, otvorenoj našim biedama, plodnoj i neizcrpivoj, obraća se čitavo naše biće u svom djelovanju. Put molitve baš je taj put k Nadbitku. To je eto, molitva, to. Prošnja, da prebogato Biće Božje zalije sve pukotine naše naravi i ponese nas u plodne strane svoje neprotumačive i nezasijenjene dobrohotnosti.

Put k Nadbitku vodi nas kroz nas. Hodnik, dug i tajanstven, provlači se nutarnjim odajama života, duše, sviesti i savjesti. Idući tim prolazom k Boгу, mi nužno ulazimo sve dublje u sebe, u

svoju narav i svoje mogućnosti. To je put do nutarnje punine vlastitoga ja.

PUT K UNUTARNJOJ PUNINI

Evo Božjeg uzvrata na našu prošnju. Mi tražimo njega i propinjemu se za njim. A on u sjaju svoje dobrote otkriva našim uplašenim očima nas same, u pravoj, stvarnoj i nezamračenoj slici.

Iz one velebne istine, da je sve jedno (jedinštvom reda!), da je jedno drugo, po uzoru Triju Osoba, diže se na površinu spoznaje utješna vizija sebe u Bogu. Pronalazak sebe u njemu. Ne više negdje u jezovitu zaboravu, na opustjelom otoku ograničene eksistencije, nego u njemu, vrhuncu bitka i sve stvarnosti. Tu nam se javlja bielo saznanje, da smo mi okupani, nošeni, mađani, blagosivani i usrećeni njime. Da smo se darom njegove dobrote razprostranili, dohvatili nebesku širinu i vječno trajanje. Put k nutarnjoj punini! Prije svega to je poniranje u dubinu. Put ronca na dno oceana. Ostavljamo nabranu i raztresenu površinu, koja nas veže uz naslage materije. Ostavljamo to tlo svoje nemoći i spuštamo se sve dublje i dublje u krajeve duhovnog svietla i samoposjedovanja.

Bez Boga ne bismo u sebi našli sebe. Zašto? Jer ne bismo našli svoga opravdanja i završnog tumačenja. Ali — približivši se po molitvi prebogatom Izvoru svoje eksistencije, otkrili smo i sve bogatstvo sadržano u toj eksistenciji.

»Kad prodrem, prešavši površinu svoga bića, gdje se obično zaustavlja svijest o samome sebi, u svoje dubine, nalazim ondje Boga. Kad zgrabim i dohvatim sama sebe u svoj punini, diram Boga. Kad se jasno shvatim, osjećam Boga. Kad sam u svojoj neposrednoj prisutnosti, osjećam, da sam u neposrednoj prisutnosti Božjoj. Jer znam, da iza mojih granica postoji Neograničeno, što me podupire. Pod mojim se lomnim ništavilom nalazi Biće. Pod vremenom, što juri kroza me i povlači me, jest Vječnost. Pod svojom rugobom nosim Ljepotu. Pod klimavim ja — Stalnost. Izvan mojih ludih orkana vlada Nepromjenljivost« (La Prière, 39-40).

Molitva nas jedina uvodi u posjed svega, što nam je Providnost dobrostivo spremila. Ne samo razum osvietljen vjerom i volja, pritegnuta magnetizmom nadzemaljskog dobra; ne samo osjećaj pravde i zakonitosti; ne samo tugaljivi instinkt za ljepotom i razkidani vapaj za pomoću; ne samo vrelo sumnje i suluda bogomračja — ne samo to, nego naprosto sve, sve, što je u nama, mi čitavi, uhvaćeni kao pojedina bića i razsuđeni u bezkrajnom tkivu svih odnosa s bližnjima i daljnjima — osjećamo u molitvi blažo smirenje, koje se širi preko svih granica očekivanja. Po molitvi mi gospodarimo sobom. Sve je naše. Mi smo Kristovi. A Krist Božji. Ta divna inverzna zaključivanja biju iz istoga izdana: metafizičkoga odnosa među Bogom i nama. Tu se s pravim udivljenjem zaustavljamo. Ne možemo dalje. Barem za čas ne idemo dalje. Ostajemo u kontemplaciji s Bossuetom, koji je u molitvi

nazro čudo nad čudesima: čovjeka, obučena u svemogućnost Božju. Mi to nazvasmo nutarnjom puninom.

Više nismo nemoćno upiljeni u grozne razpukline biede. Bieda nas još uvijek tišti i progoni nas nevolja. Neka! To su čarkanja, koja se svladavaju svetim i sretnim podvizima molitve. Štogaod može bez molitve nasrtljivošću duši oduzeti slobodu i ravnovesje, po molitvi se prekiva u najkorisnije oruđe milosti.

Nema više škodljive strasti. Strast je bujica, voda brzica na Božje mlínove. Ulje na Božji oganj. Motor, kojim se i tielo, ukroćeno i pokrenuto u sferu duha, posvećuje. Strast je strašan doprinos naravi u izgradnji nadnaravnoga. Po molitvi dolazi do izpravno shvaćene sublimacije svega u nama. Čiste se mezgre i sokovi, rekao bi Nazor. Što smo nekoć držali mutnim i nejasnim, po molitvi počinje sjati prosjajivano samim božanskim zrakama.

Spojivši molitvom, kao najveličanstvenijim duhovnim mostom svoju narav s Bogom, mi smo se dokopali doista sveobuhvatne realnosti. Što se god njome ne bi dohvatilo, bilo bi tek raztreskano iverje, možda odkinuto od nas, od naše duhovne grede. Možda. Ali ne zaboravimo — i to triešće, ako je samo upilo nešto stvarnosti, makar i ne bilo našom svojinom, našom izravnom svojinom, ipak je razasuto oko drvnjaka na svemirskom dvorištu našega Nebeskoga Oca. A po molitvi i ono će se razgorjeti na vatri našega duha.

M. Š. D. I.